

Lea Fatur: Od bojne sekire do orala.

6. Prišli so od vseh strani...¹

koro omamljen je bil Utalisi od vsega, kar je videl in čul. Doma je videl le posamezne lovce ali kupce belo-kožce — tu jih je bilo vse polno; še celo nekaj belih žensk je videl in strmel vanje. Ko bo pravil doma dečkom, kar je videl, ali se mu bodo smejali! Ali pa ga bodo zasovražili kot lažnika, kakor so zasovražili apaskega glavarja, ko se je vrnil iz Vašingtona v rdeči suknji in je pravil od hiš, ki silijo v oblake, o množici angleških vojakov in o drugih čudnih stvareh.

Kako naj vse to doume indijanski deček? Tu je oče Friderik! Nič ne skrbi zase. Suši se. Pa daje drugim, kar mu prinese dobra roka, pa piše, teše, žaga, uči noč ni dan. — In Nohamo! Gre h krščenim Otavancem, gre k pijanim nekrščenim, gre med kožuharje in žganjarje. Če pogleda ostro, se preplašijo; če se nasmehne, je, kakor da se je naredil beli dan. Tam odgrizne ženska drugi nos: Nohamo ji ga zaceli; žganjar udari drugega po očesu, on ga pozdravi; bodce in rane, mrzlico in vročino — vse uredi Nohamo. Pregnal je črne koze in pomiril prepire. Zvečer, ko je Utalisi v misijonski hiši, ko že spita Utala in Mandanka, se pogovarjata dolgo Nohamo in oče Friderik. Včasih v svojem jeziku, včasih v očipvanskem narečju. Bastel posluša. Pove včasih kaj. Utalisija boli srce od teh pogovorov, ki se nanašajo na usodo njegovega rodu. In rjovel bi večkrat, kakor rjovi ranjeni bivol v preriji: »Mi umiramo! Pa zakaj?«

Oče Friderik piše knjigo o zgodbah in navadah Indijancev, da bodo vedeli beli ljudje onkraj slane vode, kako je bilo nekdanj. Nohamo mu pravi o Smithu in o lepi Pokahonti, o vojskah kralja Filipa, o številu Indijancev, ki jih je bilo kakor kapelj v Huronskem jezeru. Prihaja tudi pol-misijonar — dobri kožuhar Peter Koté. Pa štejejo, računijo. Pravijo: »Tako je računil tudi misijonar Hegendorfer in napisal knjigo o Indijancih.«

In oče Friderik poudari: »Ko so bili ustanovili Angleži Jamestovn in Plymouth, so cenili, da je v Polnočni Ameriki še dva milijona Indijancev.«

Nohamo vzdihne: »In zdaj? Vranjeglavcev je komaj še 4000 in Mandancev je pomrlo v dveh letih toliko, da jih je še 800.«²

Oče Friderik ugiblje: »Sodimo, da je Kačjih Indijancev še 50.000 in Čoktavcev in Krikovcev ravno toliko, Črnonožcev do 15.000 duš, Očipvancev in Siu-cev tudi 15.000.«

Bastel se oglasi: »Pavnejskih bo še kakih 12.000, Asibinov 8000 in Vini-božčev okoli 8000.«

Peter Koté kima: »Sakovce cenimo na 6800, Potevamatovcev je 5500, Osagov 5000, Manonincev 4200.«

Oče Friderik pregleduje svoje papirje: »Otavance, Seminole in Aripadovce cenim na 4000 duš, Čipevajcev bo 5600, Algonkinov 500. Je pa še kakih šest in trideset majhnih rodov, ki jih cenimo vse skupaj na 41.000 duš. Strašno majhno število, če misliš na prejšnje milijone... Kaj bi se vendar ukrenilo, da bi se ustavilo to izumiranje?«

¹ Dr. Leon Vončina: Friderik Baraga, str. 95.

² Baraga, Popis navad in zadržanja Indijanov Polnočne Amerike str. 28.

Bastel sodi: »Indijanec je marljiv in zdrav samo tam, kjer ne pride v dotiko z razvadami belih. Saj vidite Vranjeglavce. Beli človek je strup za rdečega.«

»Motiš se, Bastel,« ugovarja Koté, »Indijanci bi pač ne smeli sprejeti od belih samo, kar je slabega. Kjer so se pokristjanili, ne pada njih število.«

Bastel skomizgne: »Slišal sem od mladega vladnega agenta za prodajo zemljišč, da premišljujejo pri vladi, če bi res ne bilo bolje za Indijance, da jih preselijo daleč od belih.«

Jezno se nasmehne Nomah: »Tako se odeva rop s plaščem poštenja. Oni, ki bi radi izpraznili to stran Misisipija, na katero pritiska vedno več naseljenikov iz Evrope, so se hitro oprijeli tega mnenja. Leta tridesetega je dal kongres³ predsedniku s posebnim zakonom pravico, da podeljuje zemljo onim plemenom, ki se bodo odločila za selitev.«

Bastel povzame: »Te misli so pa tudi mnogi Indijanci. Glavar Apašev, ki je bil pred dvajsetimi leti povabljen v Vašington, je odgovoril predsedniku med drugim: »Vélíki oče! Vélíki duh je ustvaril tebe in mene. Tebi je dal belo in meni rdečo kožo. Beli koži je odločil, da obdeluje polje in prede, rdeči koži pa je odločil gozd in prerijo — hrani naj se z mesom in oblači v kožo. Vélíki oče! Vem, da ljubiš ti svojo zemljo in svoj način življenja in da si prepričan, da so tvoji bojevniki hrabri. Vidiš: tudi jaz ljubim svojo zemljo in sem prepričan, da so moji možje hrabri. Pusti torej, véliki oče, da živimo mi po svojem in ne pošiljaj k nam svojih dobrih mož!«

Tako se pogovarjajo možje o stvareh, ki jih Utalisi razume in ki ga pečejo v srce. In se pogovarjajo o stvareh, ki jih ne razume indijanski deček in ki pečejo v srce očeta Friderika, Nohama in Bastelna. Ne pečejo pa Petra Kotéta, ki je najbrž drugega plemena in mu je materinski jezik drugi.

In koliko je tega, kar boli indijanskega dečka! Ponosno, na konjih, prihajajo v selo glavarji, ki so še lastniki zemljišč; peš, zaviti v koce, molče, pa se prikradejo oni, ki so prodali kosti svojih dedov za galono žganja. Potikajo se okoli agentov in kožuharjev; oprezujejo, kako bi dobili požirek nesrečne vode. Nikdar ne bo prišla kaplja take vode v Utalisisjevo grlo, kakor ne pride v grlo očeta Friderika.

Dan ima svoje bolečine in noč svoje. Duša Utalisisjeva je razdvojena. Čez dan vidi osovražene sosede, sliši njih grožnje, sliši očetove. Zvečer govori oče Friderik o ljubezni, ki odpušča, pa kaže na moža v rdečem plašču. Lahko bi bil uničil svoje sovražnike, pa jim je odpustil. Pa to je bil sin Vélikega duha.

In še druga žalost tlači Utalisisja: nevednost. Kaj je še vse tam v svetu, ko znajo tu pri očetu Frideriku že majhni indijanski dečki in deklice črkam glas. On, Utalisi pa, ki bo delal kmalu svojo medicino⁴, pa ne zna tega. Pa oni dečki ne bodo delali nikdar medicine in ne bodo smeli prisesti k ognju zborovanja, ne bodo nosili orlovega perja ne vrečic za vratom. Mož brez medicine je izobčen iz vseh plemen... Ne, Utalisi ne bo opustil navad svojih dedov! Oče ga zdaj seznanja s plemeni in glavarji. Utalisi je videl vélikega čarovnika Gajda od Gorenjega jezera in čarovnika Kumana iz Illinoisa; videl je glavarja Siucev železno žilo, ki se ponaša s tridesetimi skalpi, in glavarja iz daljnega Kolorada, ki hodi s svojim sinom po Ameriki.

³ Indianer bill leta 1850.

⁴ Ko je indijanski deček star štirinajst let, gre za par dni od doma, bdi in se posti v samoti. Kar se mu prikaže v dremavici, to je njemu namenjena medicina. Če je žival, ulovi žival tiste vrste in si sešije iz njene kože vrečico.

da se seznanita z vsemi plemeni. Oni deček slovi že po svoji urnosti, v letu ujame divjega konja. Utalisi tudi prestreli ptico v letu, a kdo ve za to?

In spet druga reč gre Utalisiju po glavi. Oče je že prodal svoje kože, mati že nakupila različnih nepotreb. Utala zna že krščanske molitvice. Bastel se je naveličal poizvedovanja po Jim-Timu. Črnonožci so postali mirnejši, Nikura prihaja h kristjanom in se pogovarja z Mandanko. In sam Potako, glavar Črnonožcev, je pogledal v dom molitve očeta Friderika in je govoril z Nohamo. Pa kaj se trudita oče Friderik in Nohamo: Staro sovrašтво se ne da iztrebiti! Poginil bo, kdor bo — če je Črnonožcev več, so pa Vranjeglavci bolj spretni in pogumni. — — —

Dogovorili so se za dan zborovanja. Izbrali so si dolinico, podobno amfiteatru.⁵ V sredi so zakurili ognje in položili ob ogenj kupe tobaka, nad ogenj so pa obesili kotle s sladko vodo. Resno in dostojno so prihajali glavarji. Od roba dolinice so opazovali shod oče Friderik, Nohamo, Bastel, Koté in Utalisi. Za lučaj od njih stojita dva agenta za prodajo zemljišč in protestantski misijonar. Nohamu uide večkrat pogled od glavarjev na mlajšega agenta. Pa reče očetu Frideriku: »Kako je neki zašel ta dečko v svoj nečedni posel? Tako nekaj poštenega, kranjskega diha iz njega. Je že kaka zgubljena duša...«

Doli med zborovalci pa gre pipa od ust do ust. Dolgo kadijo in molčijo. Dvigne se najstarejši glavarjev, Tektikvajnga, čigar ime je znano vsem plemenom ob Misisipiju, ker glavari že petdeset let Arikarom, in pravi: »No, bratje! Čemu smo se zbrali?«

»Kakor Job se mi zdijo, ko toži na razvalinah,« vzdihne oče Friderik. Pa že govori Navimaškota, glavar Starega krivega drevesa. Protestantski misijonar pogleda Barago in reče agentoma: »Dobro ga je Baraga naučil! Sam od sebe ne bi znal tako.« Starejši agentov pokima: »Treba bo črno-sukneža pregnati od tukaj, potem bodo že prodali.« — »Saj tolaži svoje ovčice, da pojde ž njimi kamorkoli,« se poroga protestantski misijonar. Navimaškota pa govori gladko in glasno: »Nismo več gospodarji svoje zemlje! Stara pogodba nam jamči zemljo, na kateri živimo, zdaj nas pa hočejo premestiti onstran Misisipija. Tam — nam obeta vlada — boste živeli svobodno, zemlja bo vaša, dokler ne izumrje vaše pleme. Vlada nas — pravijo — ne sili... Nam svetuje,« poudari Navimaškota, »radi bi se nas pač znebili... Deset solnc (let) je že od tega, kar je bila kupila vlada od nas sto in devetnajst milijonov akrov zemljišča. Svoje forte (trdnjave) so pomaknili belokožci do Misisipija in Misurija. Ob Rumeni reki je kolonija. S plemeni onstran Misisipija so sklenili trgovsko pogodbo. Plemena ob Pasji preriji so odstopila Združenim državam 6.600.000 akrov zemljišč...«

»Hovgh!... Hovgh!...« gre žalostno v krogu. Vsi glavarji obrnejo pozorno glave h govorniku, ki poudarja: »Nekaj naših plemen na jugu se je že lotilo poljedelstva in preslice, da se ohranijo. To smo storili tudi mi ob Krivem drevesu in ob Veliki vodi. Pa vendar nas bi radi spravili z zemlje, kjer počivajo kosti naših očetov. Vi vsi veste, da so premotili agenti nekatera plemena. Blenilapi v Illinoisu, oni, ki se imenujejo po pravici 'prave in prve ljudi', so se vzdignili zoper tako kršenje naših starih pravic in pogodb. Američani so že pobili dosti moč v krvavi vojni, toda oni vztrajajo. V Alabami in Georgiji se protivijo plemena Krikov in Navasegetov, da bi odšli s svojega; v Floridi se ne vdajo hrabri Seminoli, ki se bojujejo že več let. Tudi mi ne damo naše zemlje! Hočemo obdelovati zemljo in živeti v miru z belimi naseljeniki. Govoril sem.«

⁵ Dr. Voučina: Friderik Baraga, str. 93.

»Glasi »hovgh!« kaže odobravanje. Govorita še domačina Pakuigan in Misavakost in pozivata, da bi se odločili vsi za obdelavo zemlje. Govori glavar Omahov, Vašidub, govori Železna žila, glavar Otoganov, Espaniol od Grand-Portage, govorita Eski in Gegcvolija od Gornjega jezera, Pauho od Mauskogingov v Alabami. Govorijo glavarji Onejdov in Onondagov ob Misisipiju, glavarji Nepesangov in Osagov ob Gorenjem jezeru. Večina njih ni za to, da bi spremenili svoj dosedanji način življenja, pač pa tožijo vsi vprek, kako se umika bivol. Žganje, naseljeniki, izumiranje! Big chief pové, da so pobrale koze tri dele plemen ob Rio Kolorado in da je ostalo od mogočnih Anka komaj 600 duš; da pride po Misisipiju zdaj, ko imajo belokožci tako velike povodne hiše, vsako leto velika povodenj izseljencev.⁶

Sama žalost... Utalisi gleda svojega očeta. In že dvigne Dolgolas svoj glas in strese las:

»O boleznih slišim, a nič o zdravlilu. Dajte vi glavarji vsi vladi odgovor vélikega Osceola, glavarja Seminolov. Saj veste, ta je — ko so ga pozvali Angleži na dogovor za prodajo zemlje in so mu dali v roke pero — vrgel pero na tla in nabodel s svojim nožem listino na mizo. Rekel je: »To je moj podpis!«

»Hovgh! Hovgh!« gre ponosno v krogu. Oči žaré, roke prijemajo za orožje, vzbudé se spomjini stare moči...

Pa kakor zlokobna ptica pripomni Eski: »Pa kaj je pomagalo to Seminolom? Zaprli so vélikega glavarja.« — Ponosno odbija Dolgolas: »Zaprli ga je polkovnik Thompson, pa ga je moral izpustiti. Podaril mu je lepo puško. Polkovnik je pa padel od strela iz ravno te puške. Veliko let se je potem Osceola bojeval z Angleži, pa sta ga povabila generala Fernandez in Jesep

⁶ Leta 1817. je prišel prvi parobrod po Misisipiju. Ircevi je prihajalo okoli leta 1830. do 50.000.

na dogovor. Obljubila sta mu prosti odhod. Prevarila sta pa sramotno starega orla. Vlačila sta ga po fortih (trdnjavah). Catlin, oni, ki je slikal mene, je slikal Osceola par dni pred njegovo smrtjo. Orel ni prenašal tesnobe ječe — pa ni umrl — njegov duh vlada med Seminoli...»

»Hovgh!« je prišlo spet pritrnilo od vseh. Razžarele so se oči, roke so iskale orožja. Pa se je začelo tudi pregovarjanje in tožbe. Solnce je že davno zašlo, ko so še zborovali glavarji. Zvezde so gledale, kako je dal Navimaškota venček školjk na zeleni vrvici svojemu sosedu, kako je šel ta venček iz roke v roke, znak, da so vsi ene misli: »Ne prodajmo svoje zemlje!«

Radivoj Rehar: Črni vrani ...

*Črni vrani, črni vrani
so na belo brezo séli,
pesem žalostno zapeli:*

*»Kje ste časi, časi zlati,
ko so po zeleni trati
cvetke pisane cvetele,
ko so ptičke v logu pele?»*

*Kje ste časi, lepi časi
ko na polju, v gozdu, v vaši
knilo vse je, zelenelo,
vse cvetelo, vse dehtelo?»*

*Tožni so in pusti dnovi,
vseposod samó snegovi,
vseposod mrtovaški prti
bele in ledene smrti...»*

*Črni vrani, črni vrani,
žalostno so pesem peli,
tihu v daljo odleteli...*

